

skorajda ni nobenega izhoda več. Prepričan sem, da bi bilo potrebno sistem kazenske prevzgoje mladostnikov bistveno spremeniti in močnejše vključiti družino in šolo, a to bo zelo težko doseči.

Petra Vidali

**Neli Kodrič
KO SE Z BOLEČINO ZAVEŠ
SVOJE SENCE**

Neli Kodrič Filipić je bila rojena v Vipavski dolini, kjer je tudi odrasla. Po končani gimnaziji v Ajdovščini je odšla na študij grafičnega oblikovanja na Akademijo za likovno umetnost v Ljubljani in tam živi z družino še danes. Kmalu po končanem študiju je opazila, da jo bolj kot s podobami privlači izražanje z besedami. Doslej je pri založbi Mladinska knjiga izdala tri mladinske povesti: *Lov na zvezde*, zanjo je prejela Levstikovo nagrado, *Tita@boginja.smole.in.težav.si* in *Na drugi strani*.

Na drugi strani – je knjiga, ki upoveduje dvoje časovno ločenih realnosti, ki ju živi štirinajstletni k delinkventnosti nagnjeni Svit. Časovna zanka je provokativna, ker se navezuje na realnost, ki je silno odmaknjena in v bistvu iz najsodobnejše literature za mlade izgnana, skorajda že tabuistična (glede na neke druge čase, ko je bila idealizirana in hiperkonzumirana) – gre za partizanščino, NOB na Primorskem. Zakaj odločitev za to obdobje – kot antipod internetni, alienirani sodobnosti?

Trditi, da me kot pisateljico ne oblikuje življenje, bi bil nesmisel. Moje otroštvo je povezano s partizanščino in NOB, ki sta bila takrat še izjemno živa. Ljudje so se srečevali in pripovedovali o svojih izkušnjah. To so bile le osebne zgodbe

preprostih ljudi, daleč od ideologij, ki se danes tako rade prodajajo. Nekakšne 'junaške' zgodbe mojih prednikov, sorodnikov, sosedov, njihovih prednikov, prepojene z zelo živimi čustvi, s srčno strastjo. Imela sem srečo, da sem lahko vpijala žive zgodbe ljudi, ne pa umetnih produktov elektronskih medijev. Zame osebno v tistem času ni nič provokativnega. Nimam družinske preteklosti, ki bi me povezovala z nerešenimi vprašanji, in nisem zgodovinar, da bi iskala resnico. Kot pisateljico me tokrat zanimajo le osebne zgodbe. V povesti uporabljam ta oddaljeni časovni okvir le zato, ker mi je dobro znan in ker je nasilje univerzalno. Ni od včeraj in se ne bo končalo jutri. Lahko bi uporabila srednji vek ali antiko, vseeno je. A Svit, sodobni junak, ni iskal le izhoda iz svoje stiske, temveč je nevede iskal tudi povezavo s svojimi koreninami, ki so mu bile nasilno presekane. Koliko mladih danes še čuti svoje korenine – pa pri tem ne mislim nacionalno ali socialno ločevanje na 'naše' in 'njihove'? Drevo brez korenin podre prvi vihar. Človek brez korenin je zmeden. Svit in njegova mama trpita zato, ker se ne povezujeta. Vzporedno sporočilo zgodbe je, da je medčloveško povezovanje zdravilno. Ljudje nismo ločeni, čeprav se tako počutimo. Oddaljenost dveh generacij je bila zato v zgodbi idealna; ne predaleč in ne preblizu. Hkrati pa se je ravno v tem času zgodil neverjeten kulturni in tehnološki razkol. Če bi v katerikoli drugo časovno obdobje položila to dogajanje, razlike med življenjem junakov sploh ne bi bilo. Kulturna razdalja med otroki danes in njihovimi prastarši je naravnost fascinantna.

Tehnika pisanja je zanimiva – dnevnik, kot terapevtsko sredstvo, ki ga glavni junak piše svoji psihologinji. Kolofon vaše knjige je zanimiv: Svit je svetovala klinična psihologinja Zora Burnik. Sodelovanje s strokovnjaki pri pisanju ste torej

razkrili? Kako komentirate to pomoč pri pisanju, ki je morda malo dvorezna?

Burnikova mi seveda ni pomagala pri pisanju; svetovala je Svit. Ko sem zgodbo razvila tako daleč, da je Svit potreboval psihološko pomoč, si tega obiska nisem mogla enostavno izmisliti, ker bi bil neprepričljiv. Na medmrežju sem, bolj po naključju, našla psihologinjo Zoro Burnik. Pisala sem ji in jo prosila za sestanek. Z njeno privolitvijo sva odigrali Svitov obisk pri psihologinji. Torej sem prišla kot Svit, se obnašala kot Svit in govorila kot Svit – ona pa mi je poskušala pomagati. Tako sem dobila izkušnjo, iz katere sem nato lahko pisala. Zamisel o psihološkem profilu fanta in o dnevniškem komuniciranju s psihologinjo je bila povsem moja. Burnikova mi je pokazala, kako bi v takšnem odnosu ravnal psiholog. Ta del priprav na pisanje je bil zame še posebno vznemirljiv in zanimiv.

Ne vidim razloga, da bi to prikrila, prav nasprotno. Ker ni hotela plačila za obisk, sem se ji lahko zahvalila po svoje – v kolofonu. V posvetilu na začetku knjige sem posredno razkrila še drugi vir – očeta, ki mi je s svojim izvrstnim spominom omogočil, da so ljudje in dogodki iz preteklosti skoraj povsem resnični. V moji drugi povesti ima manjši problem junakinja Tita; tudi njej sem poiskala resnično pomoč. Poklicala sem socialno pedagoginjo in jo vprašala, kako bi Titi svetovala, kako bi se z njo pogovarjala. Sama tega ne morem vedeti, saj ne opravljam vseh teh poklicev.

Ste od mladostniškega nasilja, ki je tema že številnih domačih in tujih literarnih del, namerno zašli v nekaj psihozgodovinski ekskurz?

Ko pišem, se ne oziram na že napisano, na trende. Ne pišem po naročilu in zato se v tem počutim povsem svobodna. O nasilju sem torej pisala zato, ker se me osebno dotika, me s tem tudi čustveno motivira. Svit, ki je neke vrste nasilnež,

postane ujetnik časovne zanke in tam nehote opazovalec drugačnega nasilja – ki pa je istovetno nasilju, ki ga sam povzroča, kajti vsako nasilje je v bistvu enako: odvzema moč žrtvi. Človek je lahko dovolj občutljiv (še posebno otrok ali mladostnik), da se s pomočjo čustvene identifikacije pri opazovanju nasilja tudi sam počuti žrtev tega. Na tak način Svit okusi tisto, kar sam povzroča – bolečino. Ujame se za svoj rep. Vrti se v krogu, dokler njegov obrambni sklop ne počí. To je pravi trenutek za resnično učenje, za doseganje zrelosti. Liki v junaških epopejah, ki neusmiljeno sekajo po strašnih hudobcih, v resnici podzavestno prenašajo svojo temno plat navzven. Hudobci smo vsi mi, jaz-ti-on-ona-vi. Resnično junaštvo je zame (in za mojega junaka Svita) trenutek, ko se z bolečino zaveš svoje sence, jo sprejmeš, vključiš v osebnost. Takrat je človek svoboden, da izbira. Ni več treba, da se obnaša kot avtomat. Pomislite, koliko otrok je s palico, klofuto, kaznijo, grožnjo, manipulacijo vzgojenih, da bi bili dobri. Ali ni to civilizacijski absurd? In ali ne delajo tako tudi nam, odraslim? Ter mi seveda to počnemo drugim.

Zapletena družinska situacija, ki jo živi Svit s starši, kjer mu ničesar ne primanjkuje, razen najbistvenejšega, starševske ljubezni, topline, ta situacija je v nekem zanimivem razmerju s tisto drugo realnostjo. Nevidnost Svita v realnem svetu staršev je izjemno zanimiva vzporednica. Ta večpomenskost in intertekstualnost sta silno provokativni. Ste imeli malo v mislih Pearcov Polnočni vrt?

Zanimivo vprašanje! S *Polnočnim vrtom* je drugače. Knjigo sem prebrala, ko sem bila stara deset ali nekaj več let. Name je naredila močan vtis, ki me je kot nedoločen spomin spremljal še vrsto let, čeprav sem pozabila naslov in ime avtorja. Dvajset let kasneje sem jo spet dobila v roke. Po ponovnem branju je name naredila

enako dober vtis. To je torej knjiga, ki izpolni pričakovanja odraslega bralca in otroka. Zdi se mi, da bi to lahko bilo odlično pravilo za kvalitetno mladinsko literaturo.

Če obstaja kakršnakoli podobnost, je naključna. Najbrž izhaja bolj iz podobnega razumevanja in čutenja okoliščin, sveta. Slikar, ki rad uporablja zeleno barvo, bi v kombinaciji z ostalimi lahko naslikal vrsto različnih slik. To je tisto, kar me kot poslušalko, bralko in pisateljico vznemirja: ljudje smo si podobni, imamo podobna stremljenja in izkušnje, pa vendar smo unikatni – kot prstni odtis. Ko tako doživljaš življenje, postane tvoje lastno mesto v njem nekaj posebnega, pa vendar nepomembnega.

Kako ocenjujete zadnja leta razpaslo ukvarjanje mladinskih pisateljev s tabu temami realnosti – nekako pretiravanje s pozunanjenjo tematiko in prešibko poglabljanje v materijo? Literarna pisava pogosto ne dohaja tega ...

Na to vprašanje bom težko odgovorila. Ne ukvarjam se s tem, kar počnejo drugi, nisem literarni kritik. Če knjigo berem, jo berem kot radovedna bralka, ne kot pisateljica. Pišem o temah, za katerimi lahko stojim z gotovostjo, da jih dovolj poznam.

Se tudi vam zdi kot Borutu Gombaču, vašemu sonominirancu, da si je vse več mladinskih del preveč podobnih?

Da so si mladinska dela preveč podobna? Ne berem vseh izdanih mladinskih del; pravzaprav le redka. Kjer pisce zanimajo podobne teme, da o njih razpredajo v svojih zgodbah, so se te teme v kolektivni zavesti vzpostavile kot pomembnejše. Ko danes pišemo o nasilju, najbrž tega ne počnemo zaradi neke osebne muhe; ljudje smo postali občutljivi za nasilje in to je dobro. Bolj kot smo občutljivi, bolj bomo o tem razmišljali, se pogovarjali, iskali rešitev. Nikoli ni dovolj ukvarjanja

z nekaj osnovnimi človeškimi temami, ki se globoko dotikajo vsakogar. Ljubezen, sovraštvo, rojstvo, smrt, nasilje, prevara, zaupanje – so teme, ki so z nami od začetka do konca. Vse te teme nas soočajo z našo lastno bolečino. In radostjo. Če bi bilo mogoče v eni knjigi zaobjeti vse, najti vzrok in poiskati rešitev, potem bi bilo življenje zelo enostavno. Pa ni. Veliko knjig na isto temo pomeni, da imajo mladi možnost najti sebe v vsaj eni od njih. Morda si osamljen v svoji bolečini in se ne počutiš razumljen. Takrat je pravi blagoslov, če najdeš sorodno dušo. To je lahko katarzično. Včasih lahko dobra zgodba nadomesti to drugo osebo. Izmišljen junak s tvojim problemom je tvoj namišljen prijatelj, z njim se lahko brez nadležnega razkrinkavanja poistovetiš; s svojo izkušnjo ti pomaga prebroditi tvojo. Najboljši romani so tisti, ki te z nežnim prijemom v svilo odete roke popeljejo čez tvoje lastne življenjske viharje (ki so morda prav neznatni – a so tvoji!). To je tisti občutek navdušenja, inspiracije, pomiritve, zaljubljenosti, vere, da bo vse še dobro, ki nas preplavi, ko zapremo knjigo. Boljše vprašanje se mi torej zdi, koliko takšnih knjig lahko danes preberemo, ne pa, ali se ukvarjajo s podobnimi temami.

Kako pa ocenjujete svoj status izključno mladinske pisateljice?

Ker ne pišem zaradi statusa, me potrjevanje takšnega ali drugačnega zares ne zanima. Mar sem mladinska pisateljica? Kako dobro! Mladi ljudje še nimajo povsem zaprtega uma, dovzetni so za različne zamisli, niso tako izključevalni kot odrasli, ki se držimo za svoje predsodke tako zelo, da jih še sekira ne odseče stran, kaj šele knjiga. Včasih nas življenjski šok zamaje, da smo pripravljeni pogledati v lastno nasprotje, kot bi bilo del nas. Verjamem, da je zelo dobra zgodba vedno večplastna; bereš jo lahko s stališča otroka (ki je še vedno v vseh nas, četuh

di potisnjen) in z očmi odraslega. Tudi z 'odraslimi' romani je tako. Prebereš nekaj, česar ne razumeš povsem. Čez nekaj let, ko imaš drugačne življenjske izkušnje, te lahko ista zgodba preseneti s povsem drugim sporočilom, za katerega si bil prej slep. Zgodbe so psihična hrana. Dobra zgodba nasiti lačno dušo, ne glede na starost bralca. Knjige, ki jih lahko beremo z otroškimi in odraslimi očmi, nimajo roka uporabe. Če bi mi uspelo pisati takšne zgodbe, bi bila kot pisateljica povsem zadovoljna. Včasih dobim odziv odraslih bralcev, ki govorijo o mojih zgodbah z navdušenjem. To me zares veseli. Torej so v njih našli nekaj zase. Tudi sama imam v sebi velikega, sveta lačnega otroka. Ko bo ta postal velik, bom zgotovo postala pisateljica za velike.

Melita Forstnerič Hajnšek

Desa Muck
ANIC BO KONEC, NASTAJA
NOVA SERIJA

»Če bo kakšna moja knjiga prispevala k temu, da bodo bralci bolj izražali čustva, bom zelo v miru umrla. Ne morem pa reči, da čutim to kot kakšno posebno poslanstvo.«

O posebnem statusu Dese Muck med slovenskimi mladinskimi pisatelji (oziroma pisateljicami) ali pisatelji sploh govori tudi dejstvo, da je zelo težko dosegljiva. Medtem ko se nekateri avtorji kar sami ponujajo za intervjuje, smo potrebovali kar nekaj dni, da smo se prikopali do nje, tako da je vmes zmanjkalo časa za »pošten« pogovor (žirija bo namreč o dobitniku nagrade odločala že jutri). Seveda je Desa Muck prijazna in elokventna tudi kot telefonska sogovornica, kljub temu da ima nominacij za večernico in posledičnih intervjujev najbrž že vrh

glave. Kakšna od knjig iz serije Anica se je namreč vsako leto dotaknila žirije. Kot avtorici, ki se zaveda pomena vzgajanja bralcev in ljudi, kot pove v pogovoru, pa ji gotovo še več pomeni priznanje mladih bralcev, ki Anice niso le »nominirali« za knjigo leta, temveč jo jasno postavili na prvo mesto, kot »mojo knjigo«. No, morda Desa Muck potrpežljivo prenaša proceduro ob nominacijah tudi zato, ker je večernico že dobila, in to drugo večernico (prva je pripadla Tonetu Pavčku) leta 1997 za *Lažnivo Suzi*.

Ob vaši lanski nominaciji za večernico, prav tako z Anico (Anica in velike skrbi), ste povedali, da Anica »učí«, da so krize minljive, da moraš verjeti vase in slediti svojim sanjam. Zdi se, da gre v Anici in veliki skrivnosti za sanje še veliko močnejše kot v prejšnjih knjigah. Veliko skrivnost vam uspe ne le ohraniti, temveč jo znova ustvarite, »sporočilo« ni le, da dobrota osrečuje, temveč da tako rekoč dela čudeže.

Poleg tega, kar ste našli, sem poskusila zadovoljiti tudi otrokovo potrebo po realnosti. Pravljičnih in fantazijskih knjig, kjer ti pomagajo reševati probleme razne nadnaravne moči ali nadnaravni prijatelji, je čisto zadosti. Pomembno se mi je zdelo, da otroci spoznajo, da se dajo problemi, na katere naletijo med odraščanjem, reševati tudi z realnimi sredstvi. Recimo tako, da prosijo za pomoč odrasle, bolj izkušene, pa da se ne bojijo soočati in tako naprej. Kar se pa dobrote tiče, je pa tako, da se morajo otroci dobrote tudi naučiti. Vsi se ne rodimo enako dobri. Otrok tako ali tako misli, da je ta svet tukaj zaradi njega, da so ljudje tukaj zaradi njega zato, da uresničujejo njegove želje. Toda naučiti se mora prilagajati in tudi sam izpolnjevati želje drugih. Seveda pa Anica ni knjiga, ki naj bi samo učila, ampak naj bi otroka na nek način pomirila, ko bi se prepoznal v situaciji, in ob vsem tem naj bi ga seveda tudi zabavala.